

In Memoriam
Ο Εθνάρχης Κύπρου Μακάριος ο Γ΄
40 έτη από το θάνατό του (1977-2017)

- **Ιστορικά αποσπάσματα από τις ομιλίες του Μακαρίου κατά την διάρκεια της Εθναρχικής Αρχιεπισκοπείας του**

Τον Οκτώβριο του 1950 ο τότε Μητροπολίτης Κιτίου Μακάριος, μετά τον θάνατο του γηραιού Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Β΄, εξελέγη νέος Αρχιεπίσκοπος Κύπρου, χωρίς μάλιστα κάποιο ανθυποψήφιο, και κατεγράφη ως «Μακάριος ο Γ΄». Στον δε ενθρονιστήριο λόγο του, στις 20 Οκτωβρίου 1950, δήλωνε περί του εθνικού ζητήματος της Κύπρου τα εξής: «περί της δούλης δε πατρίδος τον λόγον περιστρέφω, πάση δυνάμει και πάση θυσία θα συνεχίσω μετά του φιλοπάτριδος ελληνικού κυπριακού λαού τον εθνικόν αγώνα, βαδίζων επί αδιαλλάκτου προς τον κυρίαρχον (εννοεί τους Άγγλους), ενωτικής γραμμής, ουδέν έτερον επιδιώκων ειμή μόνον, την ένωσιν μετά της ελληνικής μητρός».

Το 1954 ο Εθνάρχης βρισκόταν σε συνεχή αντιπαράθεση με τους Βρετανούς, οι οποίοι προσπαθούσαν με την εφαρμογή ενός ανελεύθερου νόμου να φιμώσουν τον τύπο. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος εκάλεσε τον λαό σε παγκύπριο συλλαλητήριο, που πραγματοποιήθηκε στις 22 Αυγούστου 1954 στους χώρους γύρω από την εκκλησία της Φανερωμένης στη Λευκωσία. Ο Αρχιεπίσκοπος εκφώνησε έναν μνημειώδη πολιτικό λόγο που έμεινε στην ιστορία ως «Όρκος της Φανερωμένης», στον οποίο μεταξύ άλλων είπε: «υπό τους ιερούς αυτούς θόλους ας δώσωμεν σήμερον τον άγιον όρκον. Θα παραμείνωμεν πιστοί έως θανάτου εις το εθνικόν μας αίτημα. Άνευ υποχωρήσεων. Θα περιφρονήσωμεν την βίαν και την τυραννίαν. Με θάρρος θα υψώσωμεν το ηθικόν παράστημά μας υπεράνω των μικρών και εφήμερων κωλυμάτων, ένα και μόνον επιδιώκοντες, σε ένα και μόνο αποβλέποντες, τέρμα, την Ένωσιν και μόνον την Ένωσιν».

Μετά την υπογραφή των Συνθηκών Ζυρίχης - Λονδίνου, ο Μακάριος ύστερα από τριετή εξορία επιστρέφει στην Κύπρο την 1η Μαρτίου 1959, όπου στην λαοθάλασσα που τον υποδέχεται βροντοφωνάζει: «Νενικήκαμεν αδελφοί: η Κύπρος είναι ελευθέρα». Σε αυτή την συγκλονιστική ομιλία μεταξύ άλλων ανέφερε και τα εξής: «... **ιδού και πάλιν εν τω μέσω υμών εις την αγαπητήν πατρίδα, εις πατρίδα ελευθέραν. Τα νέφη της δουλείας διελύθησαν και ήλιος ελευθερίας φωτίζει τους κυπριακούς ουρανούς. Νυξ αιώνων παραχωρεί την θέσιν της εις το γλυκύφως της ημέρας και αθάνατον από τα βάθη της ιστορίας μας αναδύεται το πνεύμα των προγόνων μας για να μεταφέρει παντού το μέγα μήνυμα. Η Κύπρος είναι ελευθέρα**».

Στις πρώτες εκλογές του ελεύθερου κυπριακού κράτους, οι οποίες έγιναν στις 13 Δεκεμβρίου του 1959, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος εξελέγη πρώτος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας και σε ομιλία του προς Έλληνες και Τούρκους υπεγράμμισε με έμφαση ότι : **«Προς τον σκοπόν τούτον πρέπει Έλληνες και Τούρκοι να συνεργαστούν εν πνεύματι ειλικρινείας. Ο φανατισμός και ο ανταγωνισμός οφείλουν να εκλείψουν και πνεύμα ενότητας να επικρατήσει εις όλας τας εκδηλώσεις της ζωής μας».**

Στις 8 Μαρτίου του 1970 γίνεται απόπειρα δολοφονίας εναντίον του Μακαρίου, αλλά εκείνος δεν πτοείται και την επαύριον απευθύνεται στον κυπριακό λαό: **«...θα συνεχίσω τον αγώνα επικεφαλής του ελληνικού κυπριακού λαού. Τον αγώνα τον οποίο σεις, η αγάπη σας, η εμπιστοσύνη σας, μου ανέθεσαν. Ο αγών αυτός θα συνεχιστεί μέχρι τέλους. Όσον αφορά εμέ προσωπικώς, από τίποτα δεν πτοούμαι. Και ως θώραξ και ως ασπίς εναντίον των δολοφόνων, είσθε σεις, ο λαός. Και πάλιν θερμώς σας ευχαριστώ...».**

Σε άλλη ευκαιρία, μετά την κατ' αυτού δολοφονική απόπειρα, ο Μακάριος απαντά σ' εκείνους που τον κατηγορούν ότι δεν επιθυμεί την ένωση με την Ελλάδα, λέγοντας δημόσια: **«... Ενωτικοί, είναι όλοι οι Έλληνες Κύπριοι και αν μη εξαρτώμενοι από εμάς παράγοντες και καταστάσεις δεν καθιστούν δυνατή την ένωση, τούτο δεν σημαίνει ότι θα παύσωμεν να είμεθα Έλληνες. Διά μέσου των αιώνων Έλληνες παρεμείναμεν και Έλληνες θα παραμείνωμεν».**

Επειδή από το 1969 οι υπό τον Γρίβα ένοπλες ομάδες απερίσκεπτα και αψυχολόγητα δρούσαν στην Κύπρο, την οποία οδηγούσαν βήμα βήμα προς την καταστροφή, ο Μακάριος, κατά τον Οκτώβριο του 1971, απευθύνεται προς τον Κυπριακό λαό διερωτώμενος: **«Ποίον σκοπόν προάγουν, ποία σχέδια προωθούν αι από μηνών δραστηριοποιούμεναι ένοπλοι ομάδες; Οι απαίσιτοι βομβισταί, οι νυχτοβάται προσωπιδοφόροι, νεκροθάφται της ενώσεως, είναι οι αναλαβόντες ή ενθαρρύνοντες τοιαύτην δραστηριότητα και αντί της ενώσεως προωθούν την διχοτόμησιν της Κύπρου».**

Τελικά η απόπειρα ανατροπής του Εθνάρχου Μακαρίου ήλθε στις 15 Ιουλίου του 1974 με το πραξικόπημα της Χούντας, το οποίο όμως απέτυχε να τον δολοφονήσει. Το δε ελεγχόμενο και κατευθυνόμενο Ρ.Ι.Κ. μετέδιδε ότι ο «Μακάριος είναι νεκρός», αλλά δεν ήταν. Τότε ο Μακάριος από την Ιερά Μονή Κύκκου, όπου είχε καταφύγει, μετέβη στην Πάφο απ' όπου εξεφώνησε το παρακάτω μήνυμα:

«Ελληνικέ Κυπριακέ λαέ,

Γνώριμη είναι η φωνή που ακούεις. Γνωρίζεις ποίος σου ομιλεί. Είμαι ο Μακάριος. Είμαι εκείνος τον οποίο συ εξέλεξες διά να είναι ο ηγέτης σου. Δεν είμαι νεκρός όπως η Χούντα των Αθηνών και οι εδώ εκπρόσωποί της θα ήθελαν. Είμαι ζωντανός. Και είμαι μαζί σου. Συναγωνιστής και σημαιοφόρος εις τον κοινόν αγώνα.

Το πραξικόπημα της Χούντας απέτυχε. Εγώ ήμουν ο στόχος της Χούντας. Και εφ' όσον εγώ ζω, η Χούντα στην Κύπρο δεν θα περάσει. Ο Κυπριακός Ελληνισμός δεν ανέχεται πραξικοπήματα και δικτατορίες. Η Χούντα εχρησιμοποίησε τεθωρακισμένα και τανκς διά να κάμη πραξικόπημα. Αλλ' η αντίστασις των ανδρών της προεδρικής φρουράς, η αντίστασις του λαού μας εσταμάτησε τα τεθωρακισμένα, εσταμάτησε τα τανκς. Μόνον κατόρθωμα της Χούντας ήτο η κατάληψις του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος, διά να μεταδίδη από ραδιοφώνου ψευδολογίες και να ομιλή δήθεν περί κυβερνητικής αλλαγής.

Μην υπακούης εις οιασδήποτε οδηγίας ή διαταγάς της Χούντας, τας οποίας μεταδίδει από του Ρ.Ι.Κ.

Ελληνικέ Κυπριακέ λαέ,

Η Χούντα απεφάσισε να καταστρέψη την Κύπρον, να την διχοτομήση. Αλλά δεν θα το κατορθώση. Πρόβαλε παντοιοτρόπως αντίστασιν εις την Χούνταν. Μη φοβηθής. Διαδήλωσε την θέλησιν και την απόφασίν σου να αντισταθής, να αγωνισθής. Ενταχθείτε όλοι εις τας νομίμους δυνάμεις του κράτους.

Η Χούντα δεν πρέπει να περάση. Και δεν θα περάση. Νυν υπέρ πάντων ο αγών. Και ο αγών, τον οποίον αυτήν την στιγμήν ο κυπριακός ελληνισμός διεξάγει, είναι αγών ιερός και η νίκη θα είναι δική μας.

Ζήτω η Ελευθερία. Ζήτω ο Ελληνικός Κυπριακός λαός. Ζήτω το Έθνος».

Δυστυχώς, η τουρκική εισβολή στην Κύπρο, κατά την 20η Ιουλίου του 1974, ήταν γεγονός και η κραυγή του Εθνάρχου έφθασε σε όλον τον κόσμο: «...νεκροί και αγνοούμενοι, πρόσφυγες και εγκλωβισμένοι, ερείπια, καταστροφές και βεβηλώσεις συνιστούν την τραγωδίαν σου και το ματρίριον σου, λαέ προδομένε και βασανισμένε...».

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος κατά τον Αύγουστο του 1974 γενόμενος δεκτός με εκδηλώσεις λατρείας από τον απόδημο ελληνισμό του Λονδίνου, βροντοφώναξε: «...Ως προς εμέ προσωπικώς δεν θα υπογράψω συμφωνίαν, εάν απαιτηθή η υπογραφή μου, εφόσον η συμφωνία θα είναι προϊόν τουρκικών εκβιασμών. Όσο ζω και όσο αναπνέω, θα συνεχίσω αγωνιζόμενος δι' ένα καλύτερον εθνικόν μέλλον...».

Κατά τον Δεκέμβριο του 1974 ο Εθνάρχης Μακάριος επιστρέφει και πάλι στην μαρτυρική Κύπρο, στο σώμα της οποίας βιαιοπραγούσαν τα τουρκικά στρατεύματα κατοχής. Ο λόγος του προς τον μαρτυρικό κυπριακό λαό είναι αποκαλυπτικός και συγκλονιστικός: «Χαίρω διότι επαναβλέπω την Κύπρον, αλλά και θλίβομαι διότι η Κύπρος δεν είναι πλέον η ωραία και ευημερούσα νήσος. Κατέστη τόπος ερειπίων. Και θλίβομαι διότι από την σημερινήν συγκέντρωσιν πολλοί είναι οι απόντες. Απουσιάζουν χιλιάδες, διότι χιλιάδες είναι οι νεκροί, οι αγνοούμενοι και οι κρατούμενοι ως όμηροι. Γνωρίζω ότι ο Ελληνικός Κυπριακός λαός, ο οποίος με ζωηράς εκδηλώσεις με υποδέχεται σήμερον επανερχόμενον εις την Κύπρον αναμένει παρ' εμού πολλά. Δεν θα δώσω υποσχέσεις τας οποίας πιθανώς δεν

δύναμαι να πραγματοποιήσω. Η μόνη υπόσχεσίς μου είναι ότι το παν θα πράξω και ουδέν θα παραλείψω διά την εν τω μέτρω του δυνατού επίλυσιν των διαφόρων προβλημάτων. Και διά να φανώ άξιος της αγάπης σας και της εμπιστοσύνης σας».

Ο Εθνάρχης Μακάριος, λίγες ημέρες πριν από τον θάνατό του, στο Παγκύπριο συλλαλητήριο για την τρίτη θλιβερή επέτειο της τουρκικής εισβολής, το οποίο έλαβε χώρα στις 20 Ιουλίου 1977, είπε στον αγαπημένο του κυπριακό λαό: **«Δραματική ήταν η πορεία σου στα τρία χρόνια από το προδοτικό πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή. Στην απέραντη συμφορά σου έδειξες σθένος αταλάντευτο και δύναμη ψυχής ακατάβλητη. Με πίστη και καρτερία, με αντοχή και εγκαρτέρηση, με θάρρος και αποφασιστικότητα αντιμετώπισες τις εθνικές περιπέτειες και τις σκληρές ταλαιπωρίες, τις καταστροφές και τα ερείπια, που προκάλεσεν ο Αττίλας. Και παρέμεινες όρθιος. Αντιμετώπισες την συμφορά σου με όρθια την ψυχή, με κατακόρυφο το φρόνημα, με ψηλά το μέτωπο. Οι επιπτώσεις της προδοσίας εξακολουθούν ακόμη να πιέζουν την ψυχή και την καρδιά σου. Αλλά δεν κάμπτεσαι και δε γονατίζεις. Δεν πτοείσαι και δεν υποκύπτεις. Δεν προσκυνάς και δεν παραδίδεσαι. Και το σημερινό συλλαλητήριό σου είναι έκφραση του αγωνιστικού παλμού σου και πολύβουη διακήρυξη της αδάμαστης θέλησής σου να συνεχίσης την αντίσταση, να συνεχίσης τον αγώνα, ανεξαρτήτως χρόνου και ανεξαρτήτως θυσιών, μέχρι της φυγής του Τούρκου επιδρομέα από τα χώματά σου, μέχρι της νίκης του δικαίου σου. Και το δίκαιό σου θα νικήση... Δεν ξεχνούμε τα σκλαβωμένα χωριά και τις πόλεις μας, δεν ξεχνούμε τους σκλαβωμένους τόπους, που πάνω τους είναι κτισμένοι βωμοί και εστίες μας και μέσα τους είναι θαμμένοι γονιοί και πρόγονοί μας... ο μακροχρόνιος αγώνας είναι επιταγή για δικαίωση... Δεν ξεχνώ και αγωνίζομαι για επιστροφή όσο χρονικό διάστημα και αν χρειαστεί».**

Ο Εθνάρχης Μακάριος απέθανε στις 3 Αυγούστου του 1977. Ο επικήδειος λόγος εκφωνήθηκε από τον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας Κωνσταντίνο Τσάτσο και είναι ενδεικτικός του πόνου του κυπριακού λαού αλλά και του τι υπήρξε ο Μακάριος για τους Κυπρίους επί τριάντα σχεδόν έτη αγώνων και αυτοθυσίας για ελευθερία και εθνική ανεξαρτησία: **«... Δεύτε, πονεμένοι αδελφοί, να λάβετε θάρρος, δύναμη και πίστη. Ο Μακάριος υπήρξε η Κύπρος και η Κύπρος δεν πεθαίνει...».**

Υ.Γ.: Αφιερούται ευλαβώς και ευγνωμόνως ως ελαχίστη γραφή μνημοσύνης σε όλους εκείνους, οι οποίοι έπεσαν μαχόμενοι υπέρ πίστεως και πατρίδος, βωμών και εστιών, κατά την τουρκική εισβολή της 20^{ης} Ιουλίου 1974, στην μαρτυρική μεγαλόνησο Κύπρο, που ανά τους αιώνες ήταν και παραμένει ζώσα Ελλάς.